

Fazekas Károly¹: Közfoglalkoztatás, foglalkoztatáspolitikai, gazdasági növekedés

Előadása bevezetőjében Fazekas Károly a kutatók és a szakpolitika eltérő nézőpontjáról beszélt: míg a szakpolitika lehetőségeit korlátozzák a rövidtávú intézményi és politikai korlátok, addig a kutatók gondolkodásában az intézmények nem adóttak, hanem lehetőségek.

Dr. Fazekas Károly CSc

„Kutatók és szakpolitikusok közös kérdése az kell, hogy legyen, hogy milyen társadalmi és gazdasági összefüggések alakítják egy nemzetgazdaság növekedési potenciálját, és hogy ebben milyen szerepet játszhat a közfoglalkoztatás.”

A Fazekas Károly vezetette intézet számos kutatása foglalkozott a közfoglalkoztatás különböző aspektusaival, az előadás Scharle Ágota, Köllő János, Molnár György, Cseres-Gergely Zsombor kapcsolódó kutatási eredményei alapján elemezte ennek a szakpolitikai beavatkozásnak az alkalmasságát.

¹ Dr. Fazekas Károly CSc az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont főigazgatója, a Közgazdaságtudományi Intézet tudományos főmunkatársa

Az alulképzettek és a képzettek foglalkoztatási esélyeinek különbsége a nagy transzformációs visszaesést követően sem csökkent: a közfoglalkoztatás nélkül a 8 és annál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében a legnagyobb a lemaradásunk az érett piacgazdaságokhoz képest. Számba véve ennek strukturális feszültségnek a következményeit – az előadó szerint – fel kell tenni a kérdést, hogy valóban lemondhatunk-e növekedési potenciálunk egy részéről.

A 2011-et követő szabályozásváltozások kiinduló feltételezése az, hogy munkakínálati beavatkozásra van szükség a segélyezés csökkentésével, és a minimálbérnél kisebb jövedelmet biztosító foglalkoztatással. Az előadásban ismertetett, egyébként Köllő János egy korábbi, a közgazdaságtudományi társaság vándorgyűlésén elhangzott értelmezési keretében a közfoglalkoztatás a jobb gazdasági ösztönzést elérni szándékozó kormányzati célrendszerben kap szerepet, és – az előadó szerint – beleillik abba elképzelésbe, ahogyan a jelenlegi kormány az állampolgárok oktatásrendszerbeli, és munkapiaci magatartását alakítani akarja.

Csakhogy az oktatás és a foglalkoztatás strukturális feszültségeinek okait a szakpolitikai stratégiák rosszul diagnosztizálják, és ezért a gyógymód sem lehet megfelelő. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők alul-foglalkoztatásának csökkentésére nem lehet jó eszköz a szakképzés kiterjesztése, mert annak mértéke a rendszerváltás követően nem szorult vissza. Az általános képzés arányának csökkentése a gyakorlati képzés javára az európai tendenciával szembe megy, a jól működő duális képzést működtető Németországban az általános képzés óraszámja másfélszer akkora, mint Magyarországon. A specifikus tudás pedig hamar elértéktelenedik a gyors technológiai fejlődés miatt. A korai szelekció következménye a romló átlagos minőség. A túlképzés diagnózisára épülő átalakítások eleve eltekintenek attól a tényről, hogy a képzésnek még európai viszonylatban is magas a munkapiaci hozama. Még a bölcsészeti és társadalomtudományos képzésekből kikerülőkhöz elhelyezkedési esélyei is magasak, ezért a képzésben résztvevők számának csökkentése hibás, és káros is a szegény gyerekek mobilitási esélyeinek csökkenése miatt.

A „*kudarcokra kizárással válaszoló oktatási rendszer*” közvetlenül, a – gyakorlatorientált, erősen specifikus – szakképzés a megszerzett tudás gyors elöregedésén keresztül, közvetve juttat a közfoglalkoztatásba. A közfoglalkoztatás működéséről az eddigi kutatásokból tudjuk, hogy a kiadásai kiszorítják az aktív munkaerő-piaci eszközök alkalmazhatóságát, munkaerő-piaci reintegráció esélyét nagymértékben csökkenti. Tudjuk továbbá, hogy a közfoglalkoztatottak zöme olyan munkahelyeken dolgozik, ahol mindenki, vagy majdnem mindenki közfoglalkoztatott, és ez még az alacsonyabb munkanélküliséggel leírható térségekben is így van. Élénkebb munkaerőpiaccal rendelkező településeken nagyobb

mértékben visznek be közfoglalkoztatottakat valódi gazdasági szervezetekbe, de az elkülönítés ott is erőteljes, ez pedig rontja az elhelyezkedési esélyeket.

Az elmondottakból megállapítható, hogy az érintett szakpolitikák diagnózisa több összefüggés tekintetében is téves, így az alkalmazott terápia több helyen is figyelmen kívül hagyja a nem szándékolt mellékhatásokat. Ráadásul nem adressálja a kulcskérdést, hanem úgy próbálja megoldani az alacsony képzettségűek problémáját,

hogy a munkapiaci részvételükről lemond, az oktatásból pedig kizárja őket. Példájában az előadó az alacsony képzettségűek munkaerő-piaci integrációjának norvég, magyar, és olaszországi gyakorlatát összehasonlító vizsgálat eredményeit ismertette. Az ebből a szempontból sikeres Norvégiában az alacsonyabb végzettségűek sokkal bonyolultabb, több munkafeladatból álló munkát végeznek, és a munkahelyükön és a lakhelyükön is a tudásfelhalmozás formális és informális forrásaiból is sokkal gyakrabban merítenek.

„Ebből is okulva az előadó szerint hosszú idő kitartó munkájával, a komplex, az iskolarendszer, a segélyezési rendszer, a felnőtt oktatás célirányos változtatásaival, és a munkahelyteremtést, a civil önszerveződések támogató és a legvégső esetben közfoglalkoztatást alkalmazó foglalkoztatáspolitikával lehet az alacsony iskolázottságúak foglalkoztatottsága terén sikereket elérni.”

A nagy volumenű közfoglalkoztatás keretein belül is van tere a korrekciónak: az álláskeresői járulékra jogosult időszak meghosszabbításával, álláskereső személyre szabott álláskereső szolgáltatások támogatásával, és a munkanélküliséghez kapcsolódó juttatások reálértékének növelésével az elhelyezkedés esélyeit növelni lehetne. Számos tapasztalat igazolja, hogy hosszútávon az alacsony képzettségűek foglalkoztatási esélyeinek növelése a munkapiaci eszközök bővítésével, a beavatkozások komplexitásának és személyre szabottságának fokozásával, összetett, sok oldalról közelítő, a konkrét igényeket és

problémákat figyelembevevő eszköztár alkalmazásával lehetséges. Biztosítani kell az alkalmazott eszközök folyamatos hatásvizsgálatát, és szükség van egy, a munkapiac peremén lévő háztartások helyzetének megismerését szolgáló átfogó adatfelvételre.